

Maryša

A. a V. Mrštíkové

Analýza uměleckého díla

Zasazení výňatku do kontextu díla

- Maryša je dcera bohatého Lízala. Miluje Francka, který je ale velmi chudý, a proto Maryšin otec Lízal vztahu mladé dvojice nepřeje. Naopak chce dceru provdat za vdovce mlynáře Vávru, který vlastní celý mlýn a několik polí, ale je o dost starší než Maryša. Lízalovi se proto velmi hodí, že Francek odchází na vojnu. Francek se přišel za Maryšou rozloučit, ale Lízal ho od domu zahnal. A tak se Francek vrátil ještě jednou a s Maryšou se rozloučil a slíbil ji věrnost.
- Mezitím vyjednává Lízal sňatek Maryši s mlynářem Vávrou, který chtěl po něm určitou sumu peněz pro Maryšu, aby mohl zaplatit své dluhy. Lízalovi se toto zdálo moc, ale nakonec se domluvili. Když se Maryša dověděla, koho si má vzít, prosila rodiče, aby ji Vávrovi nedávali. Matka jí domlouvala, že se s mlynářem bude mít dobře, že mlýn mu dobře vynáší a Franckovi, tonu ji nedá. Maryša se však obává, že ji Vávra bude bít stejně jako předchozí ženu, a navíc je na ni příliš starý a vůbec se ji nelíbí.
- Za dva roky se vrátil Francek z vojny. Na nic nedbal a vydal se za Maryšou, i když věděl, že je vdaná. Vždyť ji stále miloval. Ani ji nemůže poznat. Maryša je bledá, hubená a smutná. Dá se s ní do řeči a jde ji doprovodit. Tím chce ukázat celé vesnici, ale hlavně Vávrovi, že se Maryši nevzdá a že na ni nezapomněl. Lízal si uvědomil, jak jeho dcera žije, a proto se rozhodl, že ji vezme domů. Maryša však nechtěla, protože věří ve svátost manželskou a nechtěla udělat svým rodičům ostudu. Přemlouval Maryšu, aby s ním odjela do Brna. Tam je pro oba práce zajištěna. Maryša, i když ho milovala tak se bála. Francek se s ní chce sejít v noci u splavu, ale Maryša nechce, také se bojí, že by ho mohl Vávra zastřelit, ale to Franckovi vůbec nevadí.
- Když se Vávra vrátí domů z hospody, tuší že Maryša někoho měla doma. Maryša mu nic nechce prozradit a zatlouká. Je si docela jistý, že to byl Francek. Vezme pušku a jde ke splavu. Vávra po Franckovi střílí, ale nedokáže se trefit. Maryša bylo rozhodnuta jinak. Ráno, když Vávra odcházela do své práce, uvařila mu žena kávu, do které nasypala jed. Vávra se napil a začal vlídně hovořit k ženě. Sliboval, že už se nebudou hádat a budou spolu žít spořádaným životem. Vávra dopil zbytek kávy a klesl k zemi mrtev. Když přišli sousedé a viděli mrtvého mlynáře, Maryša se ke všemu přiznala.

Téma a motiv

- Myšlenka díla je manželství bez lásky, které bylo uzavřeno kvůli penězům, nemůže být šťastné, zobrazuje majetkové rozdíly na vesnici. Rodiče toužící po majetku mohou dítěti zkazit život
- Motivy jsou chtíč po penězích neznající slitování, nešťastné manželství, odepřená láska
- Idea je tragédie s pochmurným dějem a s nešťastným koncem, ukazující, že vztah spojený s penězi nikdy není šťastný a také výzva pro čtenářky, aby se bouřili vůči předsudkům.

Časoprostor

- Místo děje je Moravská dědina a děj se odehrává v 19. století (říjen 1886, zbytek děje o 2 roky později vesnička na Moravě)

Kompoziční výstavba

- Napsaná ve formě scénáře
- Chronologická
- 5 jednání se stavbou klasického dramatu (expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa)
- 1. dějství – expozice: základní situace – jednání Lízala a Vávry o věno, loučení rekrutů (mezi nimi Francek kterého Maryša miluje)
- 2. dějství – kolize (zápletka) - Maryša odmítá sňatek s mlynářem Vávrou (prosí matku, ptá se babičky, prosí otce, rozmlouvá s Vávrou), nakonec souhlasí
- 3. dějství – krize (vyvrcholení) - návrat Francka, setkání s Maryšou sporo o věno pokračují
- 4. dějství – peripetie (obrat ve vývoji dějství) - otec Lízal lituje Maryšu, chce ji vzít domů, Francek ji láká do Brna, Vávra mu vyhrožuje a střílí po něm
- 5. dějství – katastrofa (závěr) - Maryšino rozhodnutí – otrávil nemilovaného muže, Vávra umírá, Maryšino přiznání

Literární forma, druh a žánr

- Literární druh je drama
 - Literární žánr je sociální drama, tragédie – divadelní hra vážného obsahu, hlavní hrdinové se dostávají do dramatického konfliktu se silami, které je přerůstají a vedou s nimi nerovný boj (tyto síly = nadpřirozené bytosti, lidské vášně, touha po penězích atd.)
-

Vypravěč / lyrický subjekt

- Není, postavy jednají na základě scénický poznámek

Postavy

- **Maryša** – Mladá dívka, poslušná dcera. Na příkaz svých rodičů, na tlak z jejich strany však končí tragicky. Musí je poslechnout vykoná tak čin proti své vůli, jen aby uposlechla všechny náboženské (cti otce svého a matkou svou) a společenské zásady. Sňatek je pro ni jen životním neštěstím. Milující žena, trpící pro svou lásku.
- **Vávra** – Mlynář, který se oženil s Maryšou. Nebere si ji však z lásky, jen kvůli penězům. Vdovec, má 3 děti. Ke své bývalé ženě byl velmi krutý a zlý, jak ví sama Maryša od své kamarádky. Jeho chování je však velmi sebevědomé.
- **Lízal** – Postava sedláka, který viděl dřív peníze a potom štěstí svého dítěte, později svých činů litoval a chtěl vše napravit, Maryša však už o nápravu nejevila zájem a otci řekla že na to měl myslet již dřív, než ji provdal, ale nyní je pozdě.
- **Francek** – Chudý mládenec, který velmi usiluje o Maryšu. Nemá otce, jeho matka se živí prací u sedláků. Odchází na vojnu, z ní se pak vrací jako dospělý člověk s dospělými názory. K Vávrovi se nechová jako k někomu „vyššímu“, ale bere ho jako sobě rovnému.
- **Další postavy:**
 - **Rozárka** - služka
 - **Horačka** - matka Francka, asi šedesátiletá, bázlivá, ale rozumná stařenka
 - **Strouhalka** - Maryšina teta
 - **Strouhal** - Maryšin strýc
 - **Stařenka** - Maryšina babička

- **Hospodský** - Francův poručík
- **Pavel** - řeznický tovaryš
- **Hrdlička** – obecní sluha

Vyprávěcí způsoby

- Er-forma, přímá i nepřímá řeč
- V knize jsou autorovi poznámky
- Kniha je psána stejně jako pro divadelní scénu - jméno toho kdo bude mluvit a v uvozovkách jeho/její text

Typy promluv

- Dialogy, silné moravské nářečí, slang, Monology
-

Jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku

- Lidový jazyk – především hanácké nářečí (mó ženo, dyž, budó), ale taky slovácký a brněnský dialekt
- Na začátku jednotlivých jednání a výstupu je popis scény, scénické poznámky i v dialozích (Stařenka sedí v popředí jeviště nedaleko dveří do druhé světnice)
- Hromadné scény působí velice živě, do děje začleněny lidové písně s živou muzikou, kroje, skutečný způsob, jakým probíhalo loučení s rekruty
- Dokonalé prokreslení typických charakterů české současné vesnice
- Postavy sedláků na jedné straně (Lízal, Lízalka, Vávra) a postavy vesnice chudiny na straně druhé (Francek a jeho matka) postaveny proti sobě jako dva rozdílné světy s různou morálkou
- Er-forma
- Argot

Tropy a figury a jejich funkce ve výňatku

- Metafory - „Hromech líháme, na hromech vstáváme“
 - Personifikace - „Co si tvé srdce jenom žádá“
-

Kontext autorovy tvorby

- Česká literatura 2. pol. 19. st. A na počátku 20. století
- **Alois Mrštík**
 - Narodil se 14.10.1861 v Jimramově, zemřel 24.2.1925 v Brně
 - Prozaik, dramatik, autor žánrových obrázků, rozsáhlé kroniky, autor cestopisných a memoárových črt a publicista.
 - Po ukončení studií působil jako učitel v Lískovci u Brna, v Rakvicích u Břeclavi, jako podučitel v Hrušovanech u Brna a v Těšanech. Roku 1889 byl jmenován správcem školy v obci Diváky u Hustopečí, kde zůstal až do své smrti.

- Prózy uveřejňovány ve Vesně a Národních novinách. Přispíval do Moravské orlice, Zlaté Prahy, Lumíru, Světozoru, Národních listů, Máje aj.
- **Vilém Mrštík**
 - Narozen 14.5.1863 v Jimramově, zemřel 2.3.1912 v obci Diváky
 - Prozaik, autor impresionisticky laděných románů, lyrický obrázků z přírody, cestopisných črt, realistických povídek, spolutvůrce českého realistického dramatu, publicista, esejista, jeden z představitelů kritické generace 90. let, prosazoval ruské realisty a dílo Emila Zoly, překladatel hlavně z ruštiny.
 - Středoškolská studia dokončil v Praze na malostranském gymnáziu. Kromě literatury ho přitahovalo malířství a původně měl v úmyslu studovat po maturitě malířskou akademii v Praze. Kvůli nedostatku finančních prostředků prostředků se musel tohoto záměru vzdát a začal studovat práva. Po roce však studia zanechal a poté se již plně věnoval literatuře. Rodiče, žijící od roku 1884 též v Praze, se roku 1889 odstěhovali za Aloisem do Divák a v roce 1892 je sem následoval i Vilém. Z Divák však často odjížděl, nejčastěji do Prahy. V roce 1896 podnikl cestu do Ruska.
 - V době svých studií v Praze si oblíbil francouzský naturalismus, zejména Emila Zolu, a ruskou realistickou literaturu, zvláště Dostojevského a Tolstého. Naturalismus a ruskou literaturu (z níž také překládal) propagoval ve svých kritických statích. Další jeho aktivitou byla obrana pražských historických památek před bezohledným bouráním. Řada článků v časopise Rozhledy a bojovná brožura Bestia triumphans (1900) je obžalobu nekulturnosti pražského magistrátu.
 - Psal do časopisů Rozhledy, Světozor (zde roku 1892 vyšla Pohádka máje), Ruch, Lumír, Česká Thálie, Zlatá Praha, Hlas národa, Literární listy, Národní listy, Pozor, Česká revue, Moravskoslezská revue.
 - Beletristická tvorba je ovlivněna impresionismem i realismem.
 - A. Mrštík:
 - „Rok na vsi“
 - koloběh života na vsi jednoho roku (od podzimu do léta)
 - Vesnické zvyky, svátky, tradice a zábavy
 - Psáno v nářečí
 - V. Mrštík:
 - „Santa Lucia“
 - Neapolská píseň oslavující přístav Borgo Santa Lucia
 - „Pohádka“

Literární / obecně kulturní kontext

- Mrštíkové – naturalismus, impresionismus a realismus
- „Maryša“ - české realistické drama 2. pol. 19. stol. = generace národního divadla
- 70.-80. léta 19. století = generace Národního divadla
- 1868 - položen základní kámen
- 1881, srpen – budova vyhořela
- 1883 - znovuotevření, zahájeno opět Smetanovou Libuší
- **Ladislav Stroupežnický (1850-1892)**
 - Dramaturg ND, autor vlastních her

- Oblíbený autor, neoblíbený člověk – byl jízlivý, zatrpklý (měl zohyzděný obličej po nepodařené sebevraždě)
- Psal veselohry s historickým náměty
 - „Zvíkovský rarášek, Paní mincmistrová“
 - o pletkách Mikuláše Dačického z Heslova, dobré charaktery
 - „Naši furianti“
 - Prostředí jihočeské vesnice, odpor kritiky i diváků, přesto trvalý úspěch
 - Spor dvou občanů, bývalého vojáka a krejčího, kdo bude dělat ponocného
 - Vynikají typické vlastnosti:
 - Tvrdohlavost
 - Pýcha
 - Intriky
 - Domýšlivost i smysl pro humor
- **Gabriela Preissová (1862-1946)**
 - Čerpala z prostředí Slovácka, kde část života žila
 - „Gazdina roba“
 - Chudá švadlena opustila svého muže a odešla s ženatým milencem do Rakouska za prací, nakonec volí sebevraždu
 - Podle hry opera Eva
 - „Její pastorkyňa“
 - Hlavní hrdina mlynářka Kostelnička utopí nemanželské dítě své schovanky Jenůfy, aby ji uchránila před ostudou
 - Zhudebnil Leoš Janáček
- **Alois Jirásek (1851-1930)**
 - Hronov, z písmáckého rodu
 - Studia historie na FF UK
 - 15 let učitelem na gymnáziu v Litomyšli, poté bydlel v Praze
 - Celkem 50 knih (z toho několik trologií, tetralogie, pentalogie)
 - Dramata:
 - Trilogie „Jan Hus“, „Jan Žižka“, „Jan Roháč“ - „trilogie tří Janů“
 - „Lucerna“
 - nejhranější Jiráskovo drama
 - Pohádková hra, mladá krásná kněžna chce, aby ji mlynář-světloňoš doprovodil do lesního zámku, svádí ho bohatství, ale on zůstává věrný své haničce